

СИНТАКСИЧНИЙ ФАХОВИЙ РІВЕНЬ МОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТІВ

SYNTACTIC PROFESSIONAL LEVEL OF INCLUSIVE EDUCATION LANGUAGE: ANALYSIS OF KEY INTERNATIONAL DOCUMENTS

Душкевич А.Я.,

orcid.org/0000-0001-7838-9616

аспірантка кафедри англійської мови

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У статті здійснено комплексний синтаксичний аналіз англійськомовних міжнародних документів у сфері інклюзивної освіти, зокрема Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006), Convention on the Rights of the Child (1989) та Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education (1994). Досліджено типологію речень (прості, складносурядні, складнопідрядні, еліптичні), їхню структурну організацію, логічні зв'язки, особливості пунктуації та специфіку фахового стилю. Особливу увагу приділено функціонуванню модальних дієслів як маркерів директивності та обов'язковості в юридичному дискурсі. Встановлено, що синтаксична організація текстів характеризується переважанням складнопідрядних конструкцій із кількома рівнями підрядності, активним використанням пасивного стану, термінологічних словосполучень та специфічних логічних конекторів. Виявлено градацію директивності модальних дієслів, де *shall* виражає імперативне зобов'язання, *must* – категоричну необхідність, *should* – рекомендацію, *may* – дозвіл, *can* – здатність. Проаналізовано пунктуаційні особливості юридичних текстів, зокрема функції коми, двокрапки та крапки з комою у структуруванні нормативних положень. Встановлено кореляцію між юридичним статусом документа та частотністю вживання різних модальних дієслів: конвенції ООН характеризуються переважанням *shall*, тоді як декларації та рамкові документи частіше використовують *should*. Результати дослідження мають практичне значення для перекладачів, юристів та освітян і сприятимуть глибшому розумінню лінгвістичних особливостей міжнародних правових документів у галузі освіти та підвищенню якості їх імплементації в національне законодавство.

Ключові слова: синтаксичний аналіз, інклюзивна освіта, складнопідрядне речення, модальні дієслова, фаховий дискурс, міжнародні правові документи.

The article presents a comprehensive syntactic analysis of English-language international documents in the field of inclusive education, including the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006), the Convention on the Rights of the Child (1989), and the Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education (1994). The study examines sentence typology (simple, compound, complex, elliptical), structural organization, logical connections, punctuation features, and professional style specifics. Particular attention is given to modal verbs as markers of directiveness and obligation in legal discourse. The research establishes that the syntactic organization of these texts is characterized by the predominance of complex constructions with multiple levels of subordination, active use of passive voice, terminological collocations, and specific logical connectors. The study reveals a gradation of directiveness in modal verbs, where *shall* expresses imperative obligation, *must* indicates categorical necessity, *should* conveys recommendation, *may* denotes permission, and *can* signifies ability. The punctuation features of legal texts are analyzed, including the functions of commas, colons, and semicolons in structuring normative provisions. A correlation between the legal status of a document and the frequency of different modal verbs has been established: UN conventions are characterized by the predominance of *shall*, while declarations and framework documents more frequently use *should*. The research findings have practical significance for translators, lawyers, and educators, contributing to a deeper understanding of the linguistic features of international legal documents in education and improving the quality of their implementation in national legislation.

Key words: syntactic analysis, inclusive education, complex sentence, modal verbs, professional discourse, international legal documents.

Сучасний розвиток інклюзивної освіти значною мірою визначається міжнародними правовими документами, які формують концептуальну та термінологічну базу цієї галузі. Мова таких документів характеризується специфічними лексичними, граматичними та синтаксичними особливостями, що зумовлено необхідністю точного й однозначного формулювання правових норм і рекомендацій. Синтаксична організація юридичних текстів безпосередньо впливає на їхню інтерпретацію та практичне

застосування, тому дослідження синтаксичного рівня фахової мови інклюзивної освіти дозволяє виявити закономірності побудови текстів, що регулюють забезпечення права на освіту для осіб з особливими потребами. Англійська мова є основною мовою міжнародних документів у сфері освіти, тому аналіз її синтаксичних особливостей має практичне значення для перекладачів, юристів та освітян. Крім того, розуміння синтаксичних моделей, типових для міжнародних правових актів, сприяє підвищенню якості

їх перекладу та імплементації в національне законодавство.

Теоретичною базою дослідження слугували праці з граматики англійської мови, зокрема фундаментальна робота R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech та J. Svartvik «A Comprehensive Grammar of the English Language» [7], корпусні дослідження D. Biber, S. Conrad та G. Leech [3], енциклопедичні праці D. Crystal [6]. У галузі юридичної лінгвістики значний внесок зробили P. Tiersma [9], який дослідив особливості правової мови, та C. Williams [10], який проаналізував функціонування дієслівних конструкцій у прескриптивних текстах. Серед українських дослідників варто відзначити праці Ф. С. Бацевича [1] з комунікативної лінгвістики та А. П. Загнітка [2] з теоретичної граматики. Методологія синтаксичного аналізу спирається на класичні підходи до класифікації речень за структурою та функціональним призначенням.

Незважаючи на значну кількість досліджень у галузі юридичної лінгвістики та граматики англійської мови, комплексні дослідження синтаксису міжнародних документів з інклюзивної освіти досі залишаються нечисленними в українській лінгвістиці. Зокрема, недостатньо вивченими є особливості функціонування модальних дієслів як маркерів директивності в документах різного юридичного статусу, специфіка логічної організації речень та пунктуаційні особливості текстів, що регулюють сферу інклюзивної освіти.

Мета статті полягає у здійсненні комплексного синтаксичного аналізу трьох ключових міжнародних документів у сфері інклюзивної освіти: Convention on the Rights of Persons with Disabilities [4], Convention on the Rights of the Child [5] та Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education [8]. Для досягнення мети поставлено такі завдання: визначити типологію речень у досліджуваних текстах; проаналізувати структурну організацію речень; виявити особливості логічних зв'язків; охарактеризувати пунктуаційні особливості; дослідити специфіку фахового стилю з акцентом на функціонуванні модальних дієслів. Матеріалом дослідження слугували тексти трьох документів: Convention on the Rights of Persons with Disabilities (далі – CRPD), прийнята Генеральною Асамблеєю ООН у 2006 році [4]; Convention on the Rights of the Child (далі – CRC), що набула чинності у 1990 році [5]; The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education (далі – Salamanca Statement), ухвалена на Всесвітній конференції з питань освіти осіб з особливими потребами у 1994 році [8].

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. Типологія речень у документах інклюзивної освіти.

Аналіз досліджуваних документів засвідчує переважання складнопідрядних речень (complex sentences), що є характерною ознакою юридичного дискурсу. Такі конструкції дозволяють чітко встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, визначати умови застосування норм та окреслювати коло суб'єктів правовідносин. За спостереженнями дослідників юридичної мови, зокрема P. Tiersma, складні синтаксичні конструкції є невід'ємною ознакою правових текстів, оскільки забезпечують необхідну точність формулювань.

Розглянемо приклад складнопідрядного речення з CRPD:

"States Parties shall ensure that persons with disabilities are not excluded from the general education system on the basis of disability, and that children with disabilities are not excluded from free and compulsory primary education, or from secondary education, on the basis of disability" [4, Article 24].

Це речення має складну синтаксичну структуру: головне речення (States Parties shall ensure) керує двома підрядними з'ясувальними, введеними сполучником that. Загальна довжина речення становить 47 слів, що є типовим для юридичних текстів. Модальна конструкція shall ensure виражає зобов'язання держав-учасниць, а повторення прийменникової фрази on the basis of disability підкреслює заборону дискримінації. Паралелізм конструкцій (persons with disabilities... children with disabilities) забезпечує логічну послідовність викладу.

Ще один приклад складнопідрядного речення з кількома рівнями підрядності міститься у CRC:

"States Parties recognize that a mentally or physically disabled child should enjoy a full and decent life, in conditions which ensure dignity, promote self-reliance and facilitate the child's active participation in the community" [5, Article 23].

Структура цього речення включає головне речення (States Parties recognize), підрядне з'ясувальне (that a mentally or physically disabled child should enjoy...) та підрядне означальне (which ensure dignity...). Підрядне означальне містить три однорідні присудки (ensure, promote, facilitate), що деталізують характеристики умов життя. Модальне дієслово should вказує на бажаність, а не імперативність норми.

Прості речення (simple sentences) у досліджуваних документах трапляються переважно у формулюванні основоположних принципів. Приклад із Salamanca Statement:

"Every child has a fundamental right to education" [8, p. 8].

Це просте двоскладне речення (8 слів) із підметом *every child* та складеним іменним присудком *has a fundamental right*. Простота синтаксичної структури надає висловлюванню декларативного характеру та полегшує сприйняття ключового постулату. Визначальний займенник *every* підкреслює універсальність права на освіту.

Подібну структуру має і таке речення з CRPD:

"Every person with disabilities has a right to respect for his or her physical and mental integrity on an equal basis with others" [4, Article 17].

Просте речення (22 слова) містить розширений підмет (*Every person with disabilities*), складений іменний присудок (*has a right*) та обставину способу дії (*on an equal basis with others*). Прийменникова фраза *for his or her physical and mental integrity* уточнює об'єкт права.

Складносурядні речення (*compound sentences*) зустрічаються рідше, переважно для поєднання рівноправних положень. Приклад із CRC:

"States Parties recognize that every child has the inherent right to life, and States Parties shall ensure to the maximum extent possible the survival and development of the child" [5, Article 6].

Дві частини речення з'єднані сполучником *and*, при цьому кожна частина містить окреме зобов'язання. Перша частина фіксує визнання права (*recognize*), друга – зобов'язання щодо його забезпечення (*shall ensure*). Повторення підмета *States Parties* посилює паралелізм конструкції та підкреслює суб'єкта зобов'язань.

Еліптичні конструкції (*elliptical sentences*) у досліджуваних документах використовуються обмежено, переважно в переліках. Приклад із CRPD:

"Respect for inherent dignity, individual autonomy including the freedom to make one's own choices, and independence of persons" [4, Article 3].

У цьому номінативному реченні відсутнє дієслово-присудок. Конструкція є частиною переліку принципів Конвенції, де еліipsis сприяє лаконічності формулювань. Вставна конструкція *including the freedom to make one's own choices* уточнює поняття *individual autonomy*, розкриваючи його зміст через конкретизацію.

2. Структурна організація речень.

Структурний аналіз засвідчує значну довжину речень у досліджуваних документах. Середня довжина речення коливається від 25 до 45 слів, що суттєво перевищує показники художньої літератури чи публіцистики. Така особливість зумовлена необхідністю включення численних

уточнень, умов та застережень у межах одного синтаксичного цілого. За даними корпусних досліджень, середня довжина речення в юридичних текстах перевищує аналогічний показник в інших функціональних стилях у 1,5–2 рази.

Характерною рисою є використання кількох рівнів підрядності. Розглянемо приклад із CRC:

"States Parties shall ensure that a child shall not be separated from his or her parents against their will, except when competent authorities subject to judicial review determine, in accordance with applicable law and procedures, that such separation is necessary for the best interests of the child" [5, Article 9].

Структура цього речення включає: головне речення (*States Parties shall ensure*), підрядне з'ясувальне першого рівня (*that a child shall not be separated...*), обставинне підрядне умови (*except when competent authorities... determine*), підрядне з'ясувальне другого рівня (*that such separation is necessary*). Довжина речення – 52 слова. Вставні конструкції (*subject to judicial review, in accordance with applicable law and procedures*) додатково ускладнюють структуру, забезпечуючи водночас юридичну точність та вичерпність формулювання.

Вставні конструкції (*parenthetical elements*) є типовою рисою досліджуваних текстів. Вони виконують функцію уточнення, обмеження чи розширення змісту основного висловлювання. Приклад із CRPD:

"Persons with disabilities include those who have long-term physical, mental, intellectual or sensory impairments which in interaction with various barriers may hinder their full and effective participation in society on an equal basis with others" [4, Article 1].

Підрядне означальне речення, введене сполучником *which*, містить вставну конструкцію *in interaction with various barriers*, що уточнює умови, за яких порушення можуть перешкоджати участі в суспільному житті. Такий синтаксичний прийом дозволяє врахувати соціальну модель інвалідності, згідно з якою обмеження виникають не лише внаслідок фізичних чи психічних порушень, а й через взаємодію з бар'єрами середовища.

Ще один приклад складної структурної організації з *Salamanca Statement*:

"The challenge confronting the inclusive school is that of developing a child-centred pedagogy capable of successfully educating all children, including those who have serious disadvantages and disabilities" [8, p. 6].

Речення (30 слів) містить підмет із означальним зворотом (*The challenge confronting the*

inclusive school), складений іменний присудок (is that of developing) та дієприкметниковий зворот (capable of successfully educating). Вставний елемент including those who have serious disadvantages and disabilities розширює коло осіб, охоплених поняттям all children.

3. Логічна організація речень.

Аналіз логічних зв'язків у досліджуваних документах виявляє переважання причинно-наслідкових та умовних конструкцій, що є типовим для нормативних текстів. Такі конструкції забезпечують чітке встановлення обставин застосування норм та наслідків їх виконання чи невиконання.

Причинно-наслідкові зв'язки (cause-effect) реалізуються через конектори because, therefore, as a result, in order to, with a view to. Приклад із Salamanca Statement:

"In order to follow the progress of each child, assessment procedures should be reviewed" [8, p. 22].

Інфінітивний зворот in order to follow виражає мету дії, сформульованої в головному реченні. Модальне дієслово should вказує на рекомендаційний характер положення. Пасивна конструкція should be reviewed акцентує на об'єкті дії (assessment procedures), а не на суб'єкті, що є типовим для інструктивних текстів.

Умовні конструкції (conditional) представлені переважно реченнями з where та if. Приклад із CRC:

"Where a child is illegally deprived of some or all of the elements of his or her identity, States Parties shall provide appropriate assistance and protection, with a view to re-establishing speedily his or her identity" [5, Article 8].

Сполучник where вводить підрядне умови, що визначає обставини, за яких виникає зобов'язання держави. Конструкція with a view to + герундій виражає мету. Прислівник speedily підкреслює терміновість відновлення ідентичності. Пасивна конструкція is illegally deprived акцентує на порушенні прав дитини.

Ще один приклад умовної конструкції з CRPD:

"Where the immediate family is unable to care for a child with disabilities, States Parties shall undertake every effort to provide alternative care within the wider family, and failing that, within the community in a family setting" [4, Article 23].

Умовне підрядне (Where the immediate family is unable...) визначає обставини виникнення зобов'язання. Конструкція failing that вводить альтернативний варіант дій у разі неможливості реалізації першого. Така каскадна структура забезпечує послідовність дій залежно від обставин.

Темпоральні зв'язки (temporal/sequential links) реалізуються через сполучники when, after, before, upon. Приклад із CRPD:

"Children with disabilities shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality and, as far as possible, the right to know and be cared for by their parents" [4, Article 18].

Темпоральний маркер immediately after birth вказує на часові межі виконання зобов'язання. Конструкція from birth визначає момент виникнення права. Вставний елемент as far as possible вносить застереження щодо обсягу права, враховуючи можливі об'єктивні обмеження.

4. Особливості пунктуації.

Пунктуаційна система досліджуваних документів характеризується специфічними особливостями, зумовленими жанровою приналежністю текстів та необхідністю забезпечення однозначності тлумачення. Пунктуація в юридичних текстах виконує не лише розмежувальну, а й смисло-розрізнявальну функцію.

Коми використовуються для відокремлення вставних конструкцій, однорідних членів речення та підрядних частин. Приклад із Salamanca Statement:

"Schools should accommodate all children regardless of their physical, intellectual, social, emotional, linguistic or other conditions" [8, p. 6].

Коми відокремлюють однорідні прикметники (physical, intellectual, social, emotional, linguistic), що визначають types of conditions. Відсутність коми перед or other conditions пояснюється правилами англійської пунктуації для незамкнених переліків. Послідовність прикметників відображає різні аспекти розвитку дитини.

Двокрапка вживається для введення переліків та пояснень. Приклад із CRC:

"To this end, States Parties shall: (a) Encourage the mass media to disseminate information and material of social and cultural benefit to the child..." [5, Article 17].

Двокрапка вводить перелік конкретних зобов'язань, структурованих за допомогою літерної нумерації. Такий формат забезпечує чіткість та полегшує посилання на окремі пункти. Вступна фраза To this end встановлює зв'язок із попереднім контекстом.

Крапка з комою розділяє частини складних переліків. Приклад із CRPD:

"The principles of the present Convention shall be: (a) Respect for inherent dignity, individual autonomy including the freedom to make one's own choices, and independence of persons; (b) Non-discrimination;

(c) *Full and effective participation and inclusion in society*" [4, Article 3].

Крапки з комою відокремлюють окремі пункти переліку, де кожен пункт є синтаксично завершеною номінативною конструкцією. Такий підхід забезпечує візуальне розмежування принципів та полегшує їх ідентифікацію при посиланні.

5. Фахова мова та стилістичні особливості.

Фаховий стиль досліджуваних документів характеризується низкою специфічних рис, серед яких особливе місце посідає використання пасивного стану та термінологічних колокацій. Ці особливості забезпечують об'єктивність викладу та точність формулювань.

Пасивний стан (passive voice) є домінуючою граматичною формою в нормативних положеннях. Приклад із CRC:

"The child shall be registered immediately after birth and shall have the right from birth to a name, the right to acquire a nationality" [5, Article 7].

Пасивна конструкція shall be registered акцентує на дії та її об'єкті, а не на виконавці. Це типово для юридичних текстів, де важливим є факт виконання зобов'язання, а не конкретизація суб'єкта. Такий підхід забезпечує універсальність норми незалежно від національних особливостей реєстраційних органів.

Подібний приклад із Salamanca Statement:

"Appropriate and affordable technology should be used when necessary to enhance success in the school curriculum and to aid communication, mobility and learning" [8, p. 23].

Пасивна конструкція should be used акцентує на технології як об'єкті дії. Інфінітивні звороти to enhance та to aid визначають цілі використання технологій. Однорідні члени communication, mobility and learning охоплюють основні сфери застосування допоміжних технологій.

Термінологічні словосполучення (terminological collocations) формують понятійний апарат документів. Серед найчастотніших: inclusive education, special educational needs, reasonable accommodation, persons with disabilities, accessibility standards, equal basis, fundamental freedoms, human rights. Ці колокації мають усталений характер і є ключовими для розуміння змісту документів. Вони функціонують як цілісні номінативні одиниці, що забезпечують термінологічну точність.

6. Модальні дієслова як маркери директивності.

Особливу увагу в дослідженні приділено функціонуванню модальних дієслів, які є ключовими маркерами директивності та ступеня обов'язко-

вості положень у міжнародних правових документах. Модальні дієслова в юридичних текстах виконують не лише граматичну, а й прагматичну функцію, визначаючи характер правової норми.

Модальне дієслово shall виражає імперативне зобов'язання і є домінуючим у формулюванні обов'язкових норм. У документі CRPD це дієслово зустрічається понад 150 разів, що свідчить про його ключову роль у створенні юридично обов'язкових положень. За класифікацією C. Williams, shall у юридичних текстах виражає «деонтичну необхідність», тобто обов'язковість виконання дії. Приклад:

"States Parties shall take all necessary measures to ensure the full enjoyment by children with disabilities of all human rights and fundamental freedoms on an equal basis with other children" [4, Article 7].

Конструкція shall take виражає безумовне зобов'язання держави. Підсилювальний елемент all necessary measures розширює обсяг зобов'язання, вказуючи на вичерпність дій. Інфінітивний зворот to ensure визначає мету дій. Прийменникова фраза on an equal basis with other children встановлює стандарт рівності.

Ще один приклад використання shall із CRC:

"States Parties shall take all appropriate measures to ensure that school discipline is administered in a manner consistent with the child's human dignity and in conformity with the present Convention" [5, Article 28].

Модальна конструкція shall take all appropriate measures встановлює імперативне зобов'язання. Пасивна форма is administered знеособлює суб'єкта дисциплінарних заходів. Прийменникові фрази in a manner consistent with та in conformity with визначають стандарти застосування дисципліни.

Модальне дієслово should виражає рекомендацію і є типовим для документів з меншою юридичною силою. У Salamanca Statement це дієслово переважає, що відповідає рекомендаційному характеру документа. Приклад:

"Curricula should be adapted to children's needs, not vice-versa" [8, p. 22].

Конструкція should be adapted має рекомендаційний характер. Пасивний стан типовий для інструктивних текстів. Протиставлення not vice-versa підкреслює дитиноцентричний підхід, акцентуючи на необхідності адаптації системи до потреб дитини, а не навпаки.

Інший приклад із Salamanca Statement:

"Special attention should be paid to the needs of children and youth with severe or multiple disabilities" [8, p. 18].

Пасивна конструкція *should be paid* акцентує на необхідності уваги до потреб. Прикметники *severe* та *multiple* уточнюють ступінь і характер порушень. Конструкція *children and youth* охоплює різні вікові категорії.

Модальне дієслово *may* виражає дозвіл або можливість і використовується для формулювання диспозитивних норм. Приклад із CRC:

"The exercise of this right may be subject to certain restrictions, but these shall only be such as are provided by law" [5, Article 13].

Конструкція *may be subject* допускає можливість обмежень, тоді як *shall only be* встановлює імперативну вимогу щодо характеру таких обмежень. Поєднання *may* та *shall* у межах одного речення демонструє градацію директивності: можливість обмеження (*may*) обумовлена обов'язковою вимогою законності (*shall*).

Модальне дієслово *must* вживається порівняно рідко і переважно в контексті абсолютних заборон або обов'язків. Приклад із Salamanca Statement:

"Every child has unique characteristics, interests, abilities and learning needs, and education systems must be designed to take into account the wide diversity of these characteristics" [8, p. 8].

Дієслово *must* виражає категоричну необхідність урахування індивідуальних особливостей дітей. Пасивна конструкція *must be designed* вказує на обов'язковість перегляду освітніх систем. Однорідні члення *characteristics, interests, abilities and learning needs* охоплюють різні аспекти індивідуальності дитини.

Модальне дієслово *can* вживається для вираження можливості або здатності. Приклад із CRPD:

"Persons with disabilities can exercise their right to freedom of expression and opinion, including the freedom to seek, receive and impart information and ideas on an equal basis with others" [4, Article 21].

Модальне дієслово *can* виражає здатність реалізувати право. Вставна конструкція *including the freedom to seek, receive and impart information* розкриває зміст права на свободу вираження. Однорідні інфінітиви *seek, receive and impart* охоплюють різні аспекти інформаційної взаємодії.

Порівняльний аналіз засвідчує, що розподіл модальних дієслів корелює зі статусом документа: конвенції ООН характеризуються переважанням *shall*, тоді як декларації та рамкові документи частіше використовують *should*. Така закономірність відображає ієрархію міжнародних документів та ступінь їхньої юридичної обов'язковості. Модальні дієслова формують систему градації директивності: *shall* (імперативне зобов'язання)

> *must* (категорична необхідність) > *should* (рекомендація) > *may* (дозвіл/можливість) > *can* (здатність).

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проведений синтаксичний аналіз трьох ключових міжнародних документів у сфері інклюзивної освіти – Convention on the Rights of Persons with Disabilities, Convention on the Rights of the Child та Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education – дозволив виявити характерні особливості фахової мови цієї галузі.

У сфері типології речень встановлено переважання складнопідрядних конструкцій із кількома рівнями підрядності. Прості речення використовуються переважно для формулювання базових принципів, тоді як складні – для викладу нормативних положень із необхідними уточненнями та застереженнями. Еліптичні конструкції обмежено представлені в переліках та номінативних формулюваннях принципів, забезпечуючи лаконічність викладу.

Структурна організація речень характеризується значною довжиною (25–50 слів), наявністю вставних конструкцій та багаторівневою підрядністю. Такі особливості зумовлені необхідністю включення уточнень, умов та застережень у межах єдиного синтаксичного цілого, що забезпечує юридичну точність формулювань.

Логічна організація текстів реалізується через причинно-наслідкові (*in order to, therefore, with a view to*), умовні (*where, if, failing that*) та темпоральні (*after, from, when*) зв'язки. Ці конектори забезпечують чітке встановлення обставин застосування норм та визначення часових меж виконання зобов'язань.

Пунктуаційна система документів характеризується активним використанням ком для відокремлення вставних елементів та однорідних членів, двокрапок для введення структурованих переліків та крапок із комами для розділення складних пунктів. Пунктуація виконує смисло-розрізняльну функцію, забезпечуючи однозначність тлумачення.

Фаховий стиль визначається домінуванням пасивного стану, наявністю усталених термінологічних колокацій (*inclusive education, special educational needs, reasonable accommodation, persons with disabilities*) та специфічним функціонуванням модальних дієслів. Дослідження модальних дієслів виявило чітку градацію директивності: *shall* виражає імперативне зобов'язання, *must* – категоричну необхідність, *should* – рекомендацію, *may* – дозвіл, *can* – здатність. Розподіл цих

дієслів корелює з юридичним статусом документів: конвенції характеризуються переважанням shall, декларації та рамкові документи – should.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з порівняльним аналізом синтаксичних особливостей різномовних версій документів,

дослідженням еволюції синтаксичних моделей у міжнародних документах з інклюзивної освіти різних періодів та вивченням впливу синтаксичної організації на практику тлумачення норм національними судами та освітніми органами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2004. 344 с.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис : підручник. Донецьк : БАО, 2011. 992 с.
3. Biber D., Conrad S., Leech G. Longman Student Grammar of Spoken and Written English. Harlow : Pearson Education, 2002. 487 p.
4. Convention on the Rights of Persons with Disabilities : United Nations General Assembly Resolution A/RES/61/106. New York, 2006. URL: <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html> (date of access: 20.12.2025).
5. Convention on the Rights of the Child : United Nations General Assembly Resolution A/RES/44/25. New York, 1989. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child> (date of access: 20.12.2025).
6. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 528 p.
7. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language. London : Longman, 1985. 1779 p.
8. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education : World Conference on Special Needs Education: Access and Quality, Salamanca, Spain, 7–10 June 1994. Paris : UNESCO, 1994. 47 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427> (date of access: 20.12.2025).
9. Tiersma P. Legal Language. Chicago : University of Chicago Press, 1999. 328 p.
10. Williams C. Tradition and Change in Legal English: Verbal Constructions in Prescriptive Texts. Bern : Peter Lang, 2007. 216 p.

Дата першого надходження рукопису до видання: 19.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 19.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025